

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Olsztyn, dnia 12 kwietnia 2013 r.

Poz. 1518

UCHWAŁA NR XXXI/278/13 RADY POWIATU IŁAWSKIEGO

z dnia 28 marca 2013 r.

w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami

Na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) oraz art. 4 pkt 7 oraz art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 05 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592, z późn. zm.), Rada Powiatu Iławskiego uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Iławskiego na lata 2013-2016, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Staroście Iławskiemu.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Warmińsko – Mazurskiego.

Przewodniczący Rady
Powiatu

Henryk Dzierżęcki

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

POWIATU IŁAWSKIEGO

NA LATA 2013-2016

Iława styczeń 2013 r.

Spis treści

1. Wstęp	3
-----------------------	----------

1.1. Ogólna charakterystyka powiatu

2. Cel opracowania powiatowego programu opieki nad zabytkami	4
---	----------

3. Podstawa prawna opracowania powiatowego programu opieki nad zabytkami	
mi	4
4. Wewnętrzne i zewnętrzne regulacje prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	
zabytkami.....	5
5. Inne uwarunkowania formalno-prawne opieki nad zabytkami	7
6. Cele i zadania opieki nad zabytkami w województwie warmińsko - mazurskim	
mazurskim	15
7. Nawiązanie programu do strategii dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno-społeczno-gospodarczego regionu	
gospodarczego regionu.....	22
8. Zadania i kompetencje organów samorządu powiatowego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	
zabytkami	23
9. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego powiatu iławskiego	30
10. Zakres i cele powiatowego programu opieki nad zabytkami	32
12. Kierunki działań służące realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami	
zabytkami	32
13. Metody wdrażania powiatowego programu opieki nad zabytkami	34
14. Załączniki	37

1. Wstęp

1.1. Ogólna charakterystyka powiatu

Powiat iławski położony jest w pld. - zach. części rozległego województwa warmińsko-mazurskiego. Jego obszar o powierzchni 1385 km² obejmuje pogranicze byłych Prus Wschodnich i historycznej Ziemi Lubawskiej, która geograficznie i kulturowo związana była przez wieki z polskim Pomorzem. Ponad 95% powierzchni powiatu zajmują obszary wiejskie. Ponad 57% mieszkańców zamieszkuje w miastach.

Dziedzictwo kulturowe ziem leżących w obecnych granicach powiatu iławskiego daje się rozgraniczyć na dwa obszary geograficzne: leżącą na południe od Drwęcy Ziemię Lubawską i rozciągający się na północ od Drwęcy obszar obecnych gmin: Iława, Kisielice, Susz i Zalewo. Ziemia Lubawska należąca przez znaczny okres ostatnich stuleci do Rzeczypospolitej charakteryzuje się wielowiekową, pieczołowicie strzeżoną tradycją polską. Z kolei ziemie na północ Drwęcy związane są do 1945 roku z państwowością niemiecką - bądź za sprawą działalności zakonu krzyżackiego, bądź jego politycznych prusackich następców. Ocalone z dziejowych burz obiekty zabytkowe, niezależnie czy powstały na północnych, czy południowych ziemiach obecnego powiatu iławskiego należą do ogólnie panujących stylów architektonicznych czy artystycznych.

Po II wojnie światowej nowy kształt terytorialny kraju, utworzenie województwa olsztyńskiego i powiatu iławskiego (początkowo z siedzibą w Suszu) prowadziło nieuchronnie do wytworzenia się więzi gospodarczych i kulturowych pomiędzy terenami i zamieszkującą je ludnością. Procesy migracyjne i demograficzne doprowadziły w krótkim czasie do znacznej unifikacji postaw i zachowań ludzi różnej proweniencji historycznej i cywilizacyjnej. Zjawisko to owocuje bardzo korzystnymi skutkami najłatwiej dostrzeganymi w przejawach wysokiej mobilizacji społecznej, gospodarności i przedsiębiorczości.

Powiat iławski jest ósmym co do wielkości powiatem województwa warmińsko-mazurskiego. Graniczy z powiatami:

- sztumskim i kwidzyńskim - województwo pomorskie,
- grudziądzkim - województwo kujawsko-pomorskie,
- ostródzkim, działdowskim i nowomiejskim - województwo warmińsko-mazurskie.

W skład powiatu iławskiego wchodzi 7 gmin (miejskie: Iława i Lubawa, miejsko-wiejskie: Kisielice, Susz i Zalewo oraz wiejskie: Iława i Lubawa).

Stolicą powiatu iławskiego oraz siedzibą władz powiatowych jest Iława.

2. Cel opracowania powiatowego programu opieki nad zabytkami

Podstawowym założeniem przedstawionego poniżej „Programu opieki nad zabytkami dla powiatu iławskiego na lata 2013 - 2016 jest ukierunkowanie działań lokalnego samorządu, których celem będzie poprawa stanu zachowania i utrzymania środowiska kulturowego. Dla realizacji tego założenia, w ostatnich latach kładzie się coraz większy nacisk na aktywizację lokalnych środowisk samorządowych.

W ramach budowy nowoczesnego oblicza „społeczeństwa obywatelskiego" dostrzega się potrzebę pogłębiania samoświadomości społeczeństwa w oparciu o fundamenty miejscowych tradycji kulturowych. Lokalna tradycja jest szczególnie cennym dziedzictwem kulturowym, składa się ze splotu wydarzeń (kontekst dziejowy, historie poszczególnych ludzi, rodzin, grup społecznych) i zachowanych pamiątek (zabytki archeologiczne, zachowane ukształtowanie przestrzeni miejskiej i wiejskiej, zabytki architektury i budownictwa, zabytki ruchome). Miejskowa historia zaś, najczęściej dotycząca poszczególnych rodzin czy niewielkich grup mieszkańców, z reguły połączona jest z dziejami regionu czy kraju.

Opieka nad dziedzictwem kulturowym powinna zatem leżeć u podstaw budowania nowoczesnego społeczeństwa, świadomego swojej przeszłości, która w oczywisty sposób pomaga definiować tożsamość kulturową jako wartościowy składnik struktury współczesnej cywilizacji.

3. Podstawa prawna opracowania powiatowego programu ochrony nad zabytkami

Program opieki nad zabytkami powiatu iławskiego na lata 2013 - 2016, został opracowany w celu zrealizowania wymogu prawnego określonego w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2003 Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.). Zgodnie z art. 87 ust. 1 cytowanej wyżej ustawy Zarząd Powiatu sporządza na okres 4 lat powiatowy program opieki nad zabytkami, który po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków przyjmuje Rada Powiatu. Przedstawiony poniżej Program został zredagowany w oparciu o wytyczne sformułowane przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4. Wewnętrzne i zewnętrzne regulacje prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

4.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. W myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

4.2. Ustawy:

1. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 1998 r. Nr 91, poz. 578, tekst jednolity Dz. U. 2001 r. Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.).
3. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603).
4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.).
5. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.).
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001 r. Nr 62, poz. 627 z późn. zm.).
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004 r. Nr 92, poz. 880).
8. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (j.t. Dz. U. 2001 Nr 13, poz. 123).

9. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.).
10. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.).
11. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.).
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 673 z późn. zm.).

4.3. Rozporządzenia:

1. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 165, poz. 987).
2. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2005 r. Nr 112, poz. 940).
3. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153).
4. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304).
5. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1305).
6. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).
7. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 19 kwietnia 2004 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę (Dz. U. 2004 r. Nr 84, poz. 789).
8. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. 2004 r. Nr 71, poz. 650).

4.4. Zewnętrzne regulacje prawne:

1. Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego sporządzona w LaValetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 120, poz. 564).
2. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. (Dz. U. z 1976 r. Nr 32, poz. 190 i 191).

5. Inne uwarunkowania formalno-prawne opieki nad zabytkami

5.1. Krajowa polityka w dziedzinie opieki nad zabytkami.

W ramach opracowywania strategicznych dokumentów programowych rozwoju społeczno-gospodarczego państwa przyjęty został przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. dokument pod nazwą: Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004-2013, który uzupełniono w 2005 r. i upubliczniono pod nazwą: Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020. Cytowana Strategia jest rządowym dokumentem tworzącym ramy polityki kulturalnej, funkcjonującej w nowych warunkach gospodarki rynkowej, a także w kontekście wspólnoty Polski z Unią Europejską.

Misją strategii jest zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów. Określając podstawowe pojęcia, podkreślono fundamentalną rolę kultury w życiu społecznym: „Kultura warunkuje rozwój społeczny i gospodarczy, kształtuje postawy obywateli i formy instytucjonalne państw.

Nie jest więc tylko elementem systemu, ani tym bardziej dziedziną życia społecznego, ale podstawą do wszelkich zmian instytucjonalno - ekonomicznych społeczeństw. Być może właśnie dlatego art. 6.1. Konstytucji stanowi: Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

W rozdziale: Założenia do Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, stwierdzono, że „...samorządy terytorialne powinny zyskać większą motywację w kształtowaniu instytucjonalnego zaplecza dla rozwoju kultury, w tym do wypełniania założonych w lokalnych strategiach rozwoju celów w sferze kultury, a rola państwa powinna sprowadzać się do badań naukowych i monitorowania tej sfery oraz do skutecznego zapobiegania sytuacjom kryzysowym.

W ramach prac nad Narodową Strategią Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 sformułowano **cel strategiczny: zrównoważenie rozwoju kultury w regionach**, a w jego ramach **cele cząstkowe**:

- 1/ wzrost efektywności zarządzania sferą kultury
- 2/ wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury
- 3/ zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju kultury
- 4/ wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury
- 5/ poprawa warunków działalności artystycznej
- 6/ efektywna promocja twórczości
- 7/ zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków
- 8/ zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury

5.2. Narodowa polityka rozwoju kultury na lata 2004 – 2013

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest Narodowy Program Kultury, Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego.

Dokument ten wytycza strategiczne cele polityki państwa w sferze ochrony zabytków:

1. przygotowanie skutecznego systemu prawnego - finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami
2. podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa
3. poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej
4. ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie
5. intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

W programie przyjęto następujące priorytety:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

Realizowane działania mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów.

Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystania przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Wymieniono m.in. działanie 1.2., jako kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne, oraz działanie 1.3. – zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości.

Programy:

1. „Polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej”

Głównym celem programu jest przygotowanie potencjalnych wnioskodawców do opracowania kompleksowych projektów do współfinansowania ze środków funduszy strukturalnych.

2. Program Promesa Ministra Kultury

Beneficjenci mogą ubiegać się o dofinansowanie wkładu własnego do projektów realizowanych w ramach funduszy strukturalnych i innych funduszy europejskich na realizację inwestycji służących m. in. ochronie polskiego dziedzictwa narodowego oraz działań na zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystycznych.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Działanie jest realizowane dzięki podnoszeniu wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, działania mające na celu podnoszenie zainteresowania społeczeństwa problematyką

ochrony zabytków poprzez m. in. ochronę, dokumentację, popularyzację dziedzictwa kultury ludowej oraz aktywizację społeczności wiejskich np. poprzez „Program- ginące zawody „

5.3. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Podstawą prawną ochrony zabytków w Polsce jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 z 2003 r. z późn. zm.), która reguluje zasady ochrony i opieki nad zabytkami, definiuje pojęcie zabytku, określa: formy ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków (w tym administracji rządowej i samorządowej), formy finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania etc.

5.3.1. Zabytek, w myśl ustawy, to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na organy administracji publicznej obowiązek:

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowania i utrzymania
- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków
- udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków
- uwzględniania zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska
- opieki nad zabytkiem sprawowanej przez jego właściciela lub posiadacza polegającej w szczególności, na zapewnieniu warunków dla:
 - naukowego badania i dokumentowania zabytku
 - zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ponadto ustawa definiuje m.in. podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony.

W myśl tejże ustawy, bez względu na stan zachowania, ochronie i opiece podlegają:

5.3.2. Zabytki nieruchome:

- a) krajobrazy kulturowe
- b) układy urbanistyczne
- c) dzieła architektury i budownictwa
- d) dzieła budownictwa obronnego
- e) obiekty techniki, a zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe
- f) cmentarze
- g) parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni.
- h) miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

5.3.3. Zabytki ruchome:

- a) dzieła sztuki plastycznej, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej; kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje
- b) numizmaty oraz pamiątki historyczne, a zwłaszcza militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i order
- c) wytwory techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego
- d) materiały biblioteczne, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. nr 85, poz. 539, z późn. zm.)
- e) instrumenty muzyczne
- f) wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne
- g) przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

5.3.4. Zabytki archeologiczne:

- a) pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa
- b) cmentarzyska
- c) kurhany
- d) relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto „ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

5.4. Formy i zakres ochrony zabytków nieruchomych

5.4.1. Wpis do rejestru zabytków.

Do rejestru zabytków wpisuje się „zabytek nieruchomy” (w tym archeologiczny) na podstawie decyzji wydanej przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego

lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku.

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków (art. 8 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W naszym województwie jest nim Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków, który kieruje Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków

w Olsztynie oraz delegaturami w Elblągu i Ełku.

Rejestr zabytków nieruchomych - księga rejestru A, zabytków archeologicznych - księga rejestru C. Rejestr zabytków ruchomych – księga rejestru B

5.4.2. Ewidencja zabytków

Ewidencję zabytków stanowią zarówno zabytki wpisane, jak i nie wpisane do rejestru zabytków. Ewidencję zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków w formie kart ewidencyjnych, zaś ewidencję z terenu gmin prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta) w formie zbioru kart adresowych zabytków, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

Obiekty zabytkowe nieruchome wpisane do rejestru oraz inne zabytki nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków, a także parki kulturowe uwzględnia się w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Ewidencja zabytków jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Rozpoznanie zasobów, stanu zachowania obiektów zabytków pozwala na wskazanie zagrożeń oraz sposobów reagowania w celu ochrony i powstrzymania degradacji zewidencjonowanych zabytków oraz ich otoczenia.

5.4.3. Pomnik historii

Za pomnik historii uznaje się zabytek o znaczeniu ponadregionalnym, dużych wartościach historycznych, naukowych i artystycznych, posiadający znaczenie dla dziedzictwa kulturowego Polski. Zabytek uznany za pomnik historii w drodze rozporządzenia Prezydenta RP, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.

5.4.4. Park kulturowy

Park kulturowy tworzy gmina na podstawie uchwały rady gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Park ten tworzy się w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

5.4.5. Lista Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO

Lista UNESCO została ogłoszona po raz pierwszy w 1978 r. Wcześniej ONZ podjęła rezolucję w sprawie uruchomienia międzynarodowego systemu ochrony światowej spuścizny kulturalnej i naturalnej. Przyjęta

wówczas „Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego”, zdefiniowała pojęcie dziedzictwa kulturalnego. Obejmuje ono :

- zabytki: dzieła architektury, dzieła monumentalnej rzeźby i malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, grotty i zgrupowania tych elementów mające wyjątkową wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;
- zespoły budowli oddzielnych lub łącznych, które ze względu na swoją architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;
- miejsca zabytkowe; dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również strefy, a także stanowiska archeologiczne mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego.

Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego nie występuje żaden obiekt wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO.

5.5. Regulacje regionalne (wojewódzkie)

Podstawowe opracowania strategiczne i planistyczne dla województwa :

> **Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020** .

Dokument powstał w 2005r. i jako jeden z celów operacyjnych zakłada wzrost potencjału turystycznego;

> **Strategia rozwoju kultury województwa warmińsko-mazurskiego do 2015 roku**

Dokument ten stanowi rozwinięcie jednego ze strategicznych celów regionu, który brzmi „Bogactwo dziedzictwa i kultury regionu istotnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego”,

> **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego** . Dokument opracowano w 2002 r. zawiera szereg zasad jakimi należy się kierować kształtując współcześnie przestrzeń i krajobraz regionu.

> **Regionalny program operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013**. Dokument przyjęty przez Zarząd Województwa styczniu 2007 r. umożliwiający określający finansowanie zewnętrzne osi priorytetowych .

> **Program opieki nad zabytkami województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2012-2015**

6. Cele i zadania programu opieki nad zabytkami w województwie warmińsko-mazurskim

6.1. Zespolenie i koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez:

- 1/ realizację powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury i natury
- 2/ włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania województwa
- 3/ uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków (w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego) łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w planach rozwoju województwa
- 4/ uwzględnianie - w planach zagospodarowania przestrzennego - ochrony środowiska naturalnego powiązanego przestrzennie z założeniami urbanistycznym i ruralistycznymi, zespołami architektonicznymi oraz archeologicznym dziedzictwem kulturowym

- 5/ wspieranie procesu opracowywania gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami jako ważnego instrumentu kształtowania lokalnych strategii rozwoju
- 6/ wykorzystywanie nowej formy ochrony zabytków, jaką stanowi park kulturowy
 - opracowanie programu tworzenia parków kulturowych w województwie, wskazanie priorytetów, identyfikacja zagrożeń w celu powstrzymania degradacji, zachowania i ochrony terenów o wyjątkowych wartościach historyczno-kulturowych, krajobrazowych i przyrodniczych
 - współdziałanie w zakresie przygotowywania i dofinansowania opracowań studialnych i projektowych zmierzających do utworzenia parków kulturowych
 - promowanie działań zmierzających do tworzenia parków kulturowych jako skutecznej formy zintegrowanej ochrony cennych obszarów kulturowych województwa warmińsko – mazurskiego
- 7/ uwzględnianie w studiach oraz planach zagospodarowania przestrzennego województwa - problematyki form zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowanie form regionalnych w nowych budynkach do lokalnych form i materiałów
- 8/ wypracowanie programu wspomagania finansowego długofalowych działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków regionu
- 9/ dążenie do zwiększenia zaangażowania sektora prywatnego w rewaloryzację obiektów zabytkowych
- 10/ wspieranie programów ochrony zabytków uwzględniających finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej
- 11/ budowa społeczeństwa obywatelskiego poprzez aktywizację i wspieranie działań organizacji pozarządowych w realizacji zadań związanych z ochroną zabytków, wspieranie inicjatyw lokalnych zmierzających do tworzenia niewielkich skansenów lub izb pamięci w zabytkowych obiektach.

6.2. Opieka nad zabytkami nieruchomymi w woj. warmińsko-mazurskim

- 1/ wspieranie polityki konserwatorskiej dotyczącej m.in.: postępowania zgodnie z obowiązującymi standardami i zasadami konserwatorskimi, wykonania kompleksowych dokumentacji obiektów zabytkowych poddawanych pracom konserwatorskim czy też rewaloryzacyjnym
- 2/ inicjowanie, wspieranie i popularyzacja działań zmierzających do wyszukiwania nowych właścicieli lub dzierżawców dla obiektów zabytkowych wymagających zainwestowania ;
- 3/ dofinansowywanie wybranych prac badawczo-dokumentacyjnych związanych z najważniejszymi obiektami zabytkowymi wprowadzenie wojewódzkich grantów badawczych ;
- 4/ dofinansowywanie prac konserwatorskich przy zabytkach zgodnie z priorytetami określonymi w programie ;
- 5/ wdrożenie i realizacja programów opieki nad zabytkami o szczególnym znaczeniu dla tożsamości kulturowej województwa
 - Program ochrony gotyckiej architektury ceglanej
 - Program ochrony i odnowy centrów historycznych miast oraz zespołów zespołów urbanistycznych powstałych w XIX i XX w.
 - Program ochrony dziedzictwa wiejskiego

- Program ochrony i odnowy architektury użyteczności publicznej
- Program ochrony architektury przemysłowej i zabytków techniki
- Program ochrony zabytkowych zespołów dworsko – parkowych
- Program ochrony alei przydrożnych
- Program ochrony sanktuariów pielgrzymkowych
- Program ochrony architektury sakralnej XIX i XX w.
- Program ochrony kapliczek i krzyży przydrożnych

6.3. Rodzaje zabytków najczęściej występujących w regionie warmińsko-mazurskim:

6.3.1. Zabytki ruchome

Zabytek ruchomy to „rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych będących dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną artystyczną lub naukową”(art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).**Zabytki ruchome dzielimy na:**

1) zabytki ruchome w zbiorach muzealnych:

W województwie warmińsko-mazurskim funkcjonuje 20 muzeów i oddziałów muzealnych podległych samorządom terytorialnym, a także niespełna 70 muzeów i placówek o charakterze muzealnym prywatnych, społecznych, należących do instytucji, zakładów, szkół i kościołów.

Zabytki ruchome, znajdujące się w tych obiektach, to najczęściej zbiory archeologiczne, historyczne, etnograficzne, przyrodnicze, artystyczne i numizmatyczne. W muzeach samorządowych ma miejsce także działalność wystawiennicza, naukowa, wydawnicza oraz edukacyjna i popularyzatorska.

2) zabytki ruchome w archiwach i bibliotekach

Ważnym dobrem kultury są materiały biblioteczne (rękopisy, autografy, starodruki, książki, nuty, ryciny i oprawy) oraz archiwalia (dokumenty, akta, plany, fotografie) zgromadzone w regionalnych archiwach (Archiwum Państwowe w Olsztynie, Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie) oraz bibliotekach (Warmińskie Seminarium Duchowne „Hosianum”, Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego).

3) zabytki ruchome poza zbiorami muzealnymi, bibliotecznymi i archiwalnymi

Są to zarejestrowane i objęte ochroną, poprzez wpis do rejestru, zabytki ruchome na terenie woj. warmińsko-mazurskiego to przede wszystkim obiekty wchodzące w skład wyposażenia kościołów i kaplic. Zaliczają się do nich sprzęty, paramenty liturgiczne, elementy wystrojów malarskich, zdobiących ściany świątyń, a także gotyckie tryptyki, krucyfiksy, sprzęty liturgiczne, nieliczne gotyckie ołtarze, rzeźby i naczynia.

6.3.2. Zabytki nieruchome.

Zabytek nieruchomy to „nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową” (art. 3 pkt 1 i 2 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). **Zabytki nieruchome dzielimy na:**

6.3.2.1. Zespoły urbanistyczne, obejmujące zabudowę architektoniczno – urbanistyczną miast. Obecnie na terenie woj. warmińsko – mazurskiego znajduje się 49 miast i 9 historycznych ośrodków miejskich, funkcjonujących na prawach gminy miejskiej.

Według kryterium czasu lokacji, miasta woj. warmińsko – mazurskiego dzieli się na trzy grupy:

- 1) miasta zakładane w średniowieczu, tj. XIII w. – XV w.
- 2) miasta nowożytne, XVI w. – XVIII w.
- 3) ośrodki miejskie powstałe w 2-giej połowie XX w.

6.3.2.2. Zespoły ruralistyczne, są to formy przestrzennego ukształtowania krajobrazu wiejskiego. W województwie warmińsko – mazurskim zapoczątkowane zostały w okresie planowej i systematycznej akcji kolonizacyjnej, prowadzonej początkowo przez państwo krzyżackie, później pruskie.

6.3.2.3. Dzieła architektury i budownictwa:

1. Obiekty sakralne – są to murowane, wzniesione z czerwonej cegły licowej świątynie oraz drewniane kościoły i synagogi..

2. Zespoły dworsko – parkowe – budowa tych obiektów zastała zapoczątkowana w XII w. przez wielką własność ziemską w Prusach.

3. Obiekty użyteczności publicznej

Wśród obiektów użyteczności publicznej należy uwzględnić następujące kategorie:

- ratusze, budynki administracji miejskiej, starostwa, rejencje;
- budynki poczty;
- budynki sądu;
- szkoły różnych szczebli;
- zespoły szpitali, hospicjów i domów opieki;
- budynki banków;

- budynki hoteli, zajazdów, schronisk;
- budynki hal targowych i wystawowych;
- remizy strażackie;
- kina i teatry;
- dworce i infrastruktura kolejowa;
- koszary;
- inne.

4. Architektura obronna:

- 1) założenia średniowieczne - są to średniowieczne zamki obronne oraz systemy fortyfikacyjne.
- 2) założenia nowożytne - to nowożytne obiekty architektury militarnej, powstałe w okresie XVIII – XIX wieku.

5. Obiekty przemysłowe

Zaliczamy do nich budowle powstałe na przełomie XIX i XX wieku na terenie miast naszego województwa, jako obiekty związane z funkcjonowaniem rodzimego przemysłu komunalnego. Były to takie obiekty, jak gazownie, rzeźnie, zabudowania wodociągów i kanalizacji. W późniejszym okresie budowane były młyny, gorzelnie, spichlerze, browary, cegielnie, tartaki mleczarnie itp. Do tej grupy obiektów należą także kanały i urządzenia hydrotechniczne, takie jak jazy, śluzy i tkz. kanały robocze.

6. Cmentarze

Cmentarze zostały podzielone na wyznaniowe i wojenne. Do 1-szej grupy zaliczają się cmentarze rzymskokatolickie, ewangelickie, żydowskie oraz cmentarze starowierców i mennonickie. Odrębną grupę stanowią cmentarze wojenne, pochodzące z okresu I-szej i II-giej wojny światowej oraz pojedyncze, nieliczne mogiły.

7. Zespoły zieleni

Do zabytkowych zespołów zieleni zalicza się dworskie i pałacowe parki a także zespoły zieleni komponowanej, takie jak przydrożne aleje i parki miejskie.

8. Miejsca historyczne

Są to miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne a także działalność wybitnych ludzi. Do takich miejsc należą, np. pola słynnych bitew, tereny dawnych obozów jenieckich i koncentracyjnych.

6.3.3. Zasoby archeologiczne:

Zabytek archeologiczny to, zgodnie z treścią Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 3 pkt 4), „zabytek nieruchomy będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”.

Stanowiska archeologiczne dzielą się na:

- stanowiska płaskie (cmentarzyska, osady, obozowiska)
- stanowiska o własnej formie terenowej (grodziska, strażnice, wały, kurhany, kopce).
- nawarstwienia kulturowe w obrębie starych miast - na terenie województwa warmińsko-mazurskiego zostały wpisane do rejestru zabytków nawarstwienia z 30 historycznych miast
- stanowiska nawodne i podwodne. Są to stanowiska nawodne, będące efektem działalności osadniczej człowieka, tworzone w obrębie jezior, a także relikty wszelkich mostów, grobli, przyczółków i innych pozostałości działalności człowieka, które w chwili obecnej zalegają w obrębie zbiorników wodnych.

6.3.4. Niematerialne dziedzictwo kulturowe

Konwencji UNESCO z 2003 roku o ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego to zasadniczy akt prawa międzynarodowego, będący podstawą budowy systemu ochrony dziedzictwa niematerialnego w naszym kraju. Od 16 sierpnia 2011 roku Konwencja ta stanowi źródło powszechnie obowiązującego prawa w Rzeczypospolitej Polskiej.

Zjawiska dziedzictwa niematerialnego dotyczą tradycji, przekazów ustnych (język jako nośnik), sztuk, widowisk, spektakli, zwyczajów, rytuałów, misterii, obrzędów religijnych, jak i też rzemiosła tradycyjnego.

7. Nawiązanie programu do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno-społeczno- gospodarczego regionu

Powiatowy program opieki nad zabytkami jest spójny lub zgodny min z :

➤ **RPO Warmia i Mazury 2007- 2013** - osie priorytetowe min :

- rozwój ,restrukturyzacja i rewitalizacja miast ;
- środowisko przyrodnicze;
- turystyka;
- infrastruktura społeczna;
- infrastruktura transportowa regionalna i lokalna;
- infrastruktura społeczeństwa informatyczna;

➤ **Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Warmińsko-Mazurskim do**

roku 2015. Dokument stanowi rozwinięcie celu strategicznego –**Bogactwo dziedzictwa i kultury regionu istotnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego**, określonego jako jeden z ośmiu priorytetów obszarów Strategii rozwoju kultury w województwie .trzy główne obszary dla których określone zostały cele szczegółowe . **Zgodność** przejawia się w

Obszarze : **Ochrona dziedzictwa kulturowego.**

Cel : **Prawidłowe warunki ochrony dziedzictwa regionalnego.**

> **Strategia Rozwoju Społeczno- Gospodarczego województwa w-m do**

roku 2020. Dokument stanowi rozwinięcie celu strategicznego –**Konkurencyjna gospodarka i otwarte społeczeństwo**, określonego jako jeden z trzech priorytetowych obszarów Strategii rozwoju....

Zgodność przejawia się w celu : **Wzrost konkurencyjności gospodarki i Wzrost aktywności społecznej .**

➤ **Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Warmińsko-Mazurskim.**

Dokument stanowi rozwinięcie celu strategicznego – **Maksymalne i dynamiczne wykorzystanie predyspozycji turystycznych regionu**, określonego jako jeden z dwóch priorytetowych celów Strategii rozwoju turystyki w województwie w-m .

Zgodność przejawia się w celu: **Maksymalne i dynamiczne wykorzysta- nie predyspozycji turystycznych regionu .**

➤ **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa w- m .**

Dokument wypracowuje szereg zasad jakimi należy się kierować kształtując współcześnie przestrzeń i krajobraz kulturowy regionu .

Zgodność przejawia się na respektowaniu tych zasad ,a w szczególności

- na ochronie dziedzictw kulturowego i historycznego jako filaru turystyki ;
- otoczeniu opieką obiektów zabytkowych ,w tym obiektów decydujących o odrębności regionalnej ;
- przywrócenie zespołom staromiejskim ich historycznego charakteru;
- zachowanie zabytkowych założeń pałacowych, dworskich i parkowych;

8. Zadania i kompetencje organów samorządu powiatowego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Szczegółowy zakres zadań i kompetencji organów samorządu powiatowego w odniesieniu do problematyki ochrony dóbr kultury został uregulowany przede wszystkim w dwóch ustawach: w ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym i w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Artykuł 4 ust. 1 ustawy o samorządzie powiatowym zawiera generalną zasadę stwierdzającą, że powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponad gminnym. Ustawodawca wymienia wśród 22 kategorii zadań publicznych powiatu kulturę i ochronę dóbr kultury. Katalog ten ma charakter zamknięty, rozszerzyć go może jedynie przepis ustawy szczególnej.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art.103 określa wyłączne kompetencje starosty w zakresie powoływania społecznych opiekunów zabytków.

Na wniosek wojewódzkiego konserwatora, starosta ustanawiania społecznych opiekunów zabytków lub cofa takie ustanowienie. Równocześnie starosta prowadzi listę społecznych opiekunów zabytków.

Osobie fizycznej pełniącej funkcję społecznego opiekuna zabytków starosta wydaje legitymację społecznego opiekuna zabytków, natomiast osobie prawnej lub innej jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, pełniącej funkcję społecznego opiekuna zabytków, starosta wydaje zaświadczenie, które zawiera informację o nadaniu uprawnień opiekuna. Na mocy art. 12 ustawy starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie.

Zgodnie z art. 50 ust. 3 ustawy w przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, starosta, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może wydać decyzję o zabezpieczeniu tego zabytku w formie ustanowienia zajęcia go do czasu usunięcia zagrożenia.

W przypadku, gdy nie jest możliwe usunięcie zagrożenia, zabytek nieruchomy może być na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wywłaszczony przez starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce położenia tego zabytku, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami

Ustawodawca w art. 81 ustawy O ochronie zabytków dopuszcza możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane zgodnie z art. 77 może obejmować nakłady konieczne na:

- 1/ sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich
- 2/ przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych
- 3/ wykonanie dokumentacji konserwatorskiej
- 4/ opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich
- 5/ wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza
- 7/ zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku
- 8/ stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku
- 9/ odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki
- 10/ odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności
- 11/ odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych
- 12/ modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności
- 13/ wykonanie izolacji przeciwwilgociowej
- 14/ uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych

- 15/ działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu
- 16/ zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15
- 17/ zakup i montaż instalacji przeciw włamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Łączna kwota dotacji udzielonych przez organ stanowiący powiatu nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Organy uprawnione do udzielania dotacji prowadzą wykazy udzielonych dotacji oraz informują się wzajemnie o udzielonych dotacjach.

8.1. Regulacje wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Podstawowe opracowania strategiczne i planistyczne powiatu iławskiego :

- > **Strategia Rozwoju Powiatu na lata 2008 – 2015**
- > **Aktualizacja Program Ochrony Środowiska dla powiatu Iławskiego na lata 2009 – 2012 z uwzględnieniem lat 2013- 2016**
- > **Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Iława na lata 2007 – 2015**
- > **Lokalny Program rewitalizacji Miasta Susz na lata 2012 – 2016**
- > **Program Ochrony Środowiska dla Gminy Lubawa na lata 2004 – 2010 z perspektywą na lata 2011 - 2020**
- > **Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego :**
 - miasta Iława
 - miasta Lubawa
 - miasta i gminy Kisielice
 - gminy Iława
- > **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego :**
 - gminy Lubawa
 - miasta i gminy Susz
 - miasta i gminy Zalewo

8.2. Ogólna charakterystyka zasobów i rozmieszczenia zabytków w powiecie

8.2.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków - zał. nr 1 do programu (zbiór otwarty):

1/ **zabytki archeologiczne** – 24 (w tym na terenie miasta Iława 2, gminy Iława 3, gminy Kisielice 3, miasta Lubawa 2, gminy Lubawa 3, miasta Susz 1, miasta Zalewo 1, gminy Zalewo 9),

2/ **zabytki nieruchome (budynki i obiekty budowlane)** – 269 (w tym na terenie miasta Iława - 25, gminy Iława - 21, miasta Kisielice - 7, gminy Kisielice - 56, miasta Lubawa - 25, gminy Lubawa - 32, miasta Susz - 56, gminy Susz - 20, miasta Zalewo - 9, gminy Zalewo - 19),

3/ zabytki ruchome – 538 w tym na terenie miasta Iława 12 (w 1 obiekcie), gminy Iława 23 (w 6 obiektach), miasta Lubawa 218 (w 3 obiektach), gminy Lubawa 125 (w 7 obiektach), gminy Kisielice 22 (w 1 obiekcie), miasta Susz 19 (w 1 obiekcie), gminy Susz 20 (w 3 obiektach), gminy Zalewo 79 (w 1 obiekcie).

Rozmieszczenie zabytków na terenie powiatu:

a) wieś - 403

b) miasto - 363

c) pojedynczo – 23 zabytki archeologiczne, 99 zabytków ruchomych

d) grupowo z innymi obiektami – 106 zabytków nieruchomych (gm. Iława-Szymbark 12, miasto Iława – w Obr. Starego Miasta 3, miasto Kisielice 3, gm. Kisielice – Pławty Wielkie 2, gm. Lubawa – Kazanice 2, Byszwałd 3, miasto Lubawa – w obrębie Starego Miasta 23, miasto Susz – w obrębie Starego Miasta 44, gm. Susz – Kamieniec 10, gm. Zalewo – Jaśkowo). Są to w większości budynki oraz zespoły zabudowy na terenie historycznych centrów miast. Nadto 538 szt. zabytków ruchomych znajdujących się na terenie zabytków nieruchomych (w 23 obiektach) i stanowiących przede wszystkim elementy wyposażenia kościołów.

8.2. Zabytki nie wpisane do gminnej ewidencji zabytków - zał. nr 2 do programu

W ewidencji zabytków nie wpisanych do rejestru zabytków województwa warmińsko-mazurskiego znajduje się ok. 2750 obiektów (zabytków nieruchomych) w tym: na terenie gm. Iława ok. 1070, na terenie gm. Lubawa ok. 150, gm. Susz ok. 70, gm. Zalewo ok. 680, miasta Lubawa ok. 40, miasta Susz ok. 70 oraz na terenie miasta Zalewo ok. 670 obiektów.

1. zabytki nieruchome - (zbiór otwarty)

2. zabytki archeologiczne - (zbiór otwarty)

8.3.1. zabytki o najwyższym znaczeniu dla powiatu :

> **m. Iława** ; - Kościół parafialny Przemienienia Pańskiego wraz z wyposażeniem

Wnętrza oraz fragm.. murów miejskich

- Kościół P.W. Niepokalanego Poczęcia NMP

- Kino X Muza

- Budynek Dworca Kolejowego

- Budynek Ratusza

- Bryła i elewacje Budynku administracyjnego SUW

- Willa ul. Sienkiewicza

> **m. Lubawa** : - Kościół Odpustowy P.W. nawiedzenia NMP z cmentarzem

- kościół św. Jana Chrzciciela i św. Michała wraz z wyposażeniem

- Mury obronne i otoczenie, układ urbanistyczny miasta z murami

- Kościół św. Barbary wraz z wyposażeniem wnętrza

- Kościół św. Anny wraz z wystrojem wnętrza

- Ruiny zamkowe biskupów chełmińskich

- Klasztor pofranciszkański

- > **gm. Iława** - Frednowy - Kościół św. Trójcy przenajświętszej wraz z cmentarzem
 - Gąldowo - Kościół św. Wojciecha
 - Rudzienice - Kościół NMP Królowej Polski
 - Zabrowo - Kościół Parafialny z cmentarzem przykościelnym
 - Szymbark - Zamek
- > **m. Kisielice** - Kościół P.W. matki Bożej Królowej Świata
- > **gm. Kisielice** - Łęgowo - Kościół P.W. Niepokalanego Poczęcia NMP z wyposażeniem
- > **gm. Lubawa** - Grabowo - Kościół Parafialny P.W. NMP z cmentarzem przykościelnym
 - Kościół Parafialny P.W. Matki Boskiej Różańcowej
 - Kazanice - Kościół z cmentarzem
 - Rożental - Kościół św. Wawrzyńca
 - Samplawa - Kościół św. Bartłomieja wraz z cmentarzem
 - Złotowo - Kościół św. Barbary wraz z cmentarzem
- > **m. Susz**
 - Kościół P.W. Św. Antoniego z wyposażeniem
 - Kościół parafialny P.W. Sw. Rozalii
 - Miasto Susz w obrębie murów miejskich
- > **gm. Susz** - Bałoszyce : - Zespół Rezydencjonalny
 - Pałac
- Kamieniec : - Kościół P.W. Matki Boskiej Królowej Świata z wyposażeniem
 - Pałac wraz z pawilonem w parku, bramami wjazdowymi i parkiem Krajobrazowym
- > **m. Zalewo**
 - Kościół św. Jana Ewangelisty z fragmentami polichromii
 - Baszta z otoczeniem
- > **gm. Zalewo** - Boreczno – Kościół z cmentarzem .Kaplica św. Rocha
 - Dobrzyki - Kościół Apostołów Piotra i Pawła z cmentarzem
 - Jańskowo - Kościół z wyposażeniem wnętrza
 - Pałac, park, stare budynki majątkowe

8.4. Dziedzictwo przyrodnicze

Powiat iławski jest obszarem o dużej różnorodności przyrodniczo- krajobrazowej i objęty różnymi formami ochrony przyrody na mocy ustawy o ochronie przyrody. Łączna powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona stanowi ok. 43 % powierzchni powiatu .

Na terenie powiatu znajdują się n/w formy ochrony przyrody:

➤ **Natura 2000**

- SOO „Dolina Drwęcy” PLH280001,
- SOO „Jezioro Karaś” PLH280003,
- OSO „Lasy Iławskie” PLB280005,

> **Rezerваты przyrody:**

- jez. Gaudy (pow.323,53 ha, gm. Susz)
- jez. Czerwica (pow.22,3 ha gm. Susz i Iława)
- jez. Karaś (pow.815,48 ha gm. Iława)
- rzeka Drwęca (pow.1888,27 ha ,gm. Lubawa i Iława)

- jez. jasne (pow.106,3 ha gm. Iława)

> **Parki Krajobrazowe:**

- Park Krajobrazowy Wzgórz Dylewskich , (pow.7151,2 ha ,wraz z otuliną 14882,6 ha , gm. Lubawa , Ostróda , Dąbrówno)

- Park Krajobrazowy Pojezierza Iławskiego (pow.22638,1 ha ,wraz z otuliną 16419,1 ha , gm. Iława, Zalewo, Susz,

> **Obszary chronionego krajobrazu :**

- Kanału Elbląskiego na terenie gm. Zalewo i Iława

- Pojezierza Iławskiego gm. Zalewo ,Iława, Susz, m. Iława

- Rzeki Liwy Gm. Susz

- Jez. Goryńskiego w gm. Kisielice

- Dolina Dolnej Drwęcy, w gm. Iława , Lubawa , m. Iława oraz m. Lubawa

- Dolina rzeki Wel w gm. Lubawa

> **Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe**

- Zwiniarz w gm. Lubawa

> **Użytki ekologiczne**

(Czapłak –gm. Zalewo ,J. Łąskie, Kociołek, Plajtek Mały, Plajtek Duży - w gm. Iława)

> **Stanowisko dokumentacyjne „Losy”** –odkrywka kredy integracyjnej- gm. Lubawa .

> **Pomniki przyrody** – 163 pomników przyrody

9. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego powiatu iławskiego

Analizę **SWOT** opracowano na podstawie analiz i materiałów własnych dla 3 obszarów: zagospodarowania przestrzennego ,społecznego i gospodarczego miast i gmin powiatu iławskiego mających wpływ na ochronę zabytków .

Analiza SWOT – analiza **silnych** (Strengths) i **słabych** (Weaknesses) **stron** badanego podmiotu w wyodrębnionych obszarach – tzw. czynników endogenicznych (wewnętrznych) oraz zewnętrznych **szans** (Opportunitites) i **zagrożeń** (Threats) –tzw. czynników egzogenicznych stanowi punkt wyjścia dla planowania strategicznego.

Tabela 1. Analiza SWOT

<u>SILNE STRONY</u>	<u>SŁABE STRONY</u>
• Różnorodność zabytków i miejsc o charakterze historycznym, które stanowią bogate źródło dziedzictwa kulturowego dla regionu, wzrastający poziom wiedzy i promowanie tradycji i regionalizmu ; • Dogodne położenie geograficzne na terenach o dużej atrakcyjności turystycznej • Korzystne położenie komunikacyjne (drogowe i kolejowe) • Środowisko przyrodnicze korzystne dla	• zły stan zachowania znacznej części zabytków, • brak wypracowanych programów opieki nad zabytkami w gminach z terenu powiatu, • duży koszt rewaloryzacji zabytków i brak środków finansowania dla tego rodzaju zadań, • słaba promocja oraz edukacja dotycząca walorów środowiska kulturowego, • słaba infrastruktura turystyczna i obsługa szlaków turystycznych, • niska świadomość społeczna o prawnych

prowadzenia polityki zrównoważonego rozwoju ;wysoka atrakcyjność turystyczna miast i gmin powiatu; • Ogólnie dobrze rozwinięta sieć drogowa (droga krajowa nr 15 i 16 ,dr. wojew., drogi powiatowe i gminne); • Wysoki poziom pozyskanych funduszy unijnych na inwestycje infrastrukturalne zrealizowane i będące w trakcie realizacji; • aktywność grup kulturowych • dobrze rozwinięta baza kształcenia zawodowego ; • inwestycje w sektorze turystycznym bud.komercyjne –min. hotele, pensjonaty ,gospodarstwa agroturystyczne :	zobowiązaniach właścicieli do należytego utrzymania obiektów historycznych, • brak współdziałania pomiędzy poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego w promowaniu atrakcyjności kulturowej i turystycznej powiatu. • nierównomierne tempo inwestycji w sektorze prywatnym ; • brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w niektórych gminach; • brak wystarczająco wolnych terenów pod inwestycje ; • bariery architektoniczne
<u>SZANSE</u> • wzrost zainteresowania właścicieli obiektów zabytkowych ochroną i pracami konserwatorskimi, • rozwój agroturystyki, bud.pensjonatowego • budowa baz turystycznych w oparciu o obiekty i obszary historyczne, • możliwość finansowania prac konserwatorskich i remontowych obiektów zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł: państwowe, samorządowe, prywatne, wyznaniowe, środki UE i inne, • rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, • zwiększenie ilości szlaków turystycznych prowadzących przez miasta i wsie o dużej ilości zabytków. • wpisanie programu kanałowego na liste projektów kluczowych do sfinansowania przy udziale środków z funduszy unijnych; • profesjonalna i efektywna promocja powiatu ; • wykorzystanie środków z funduszy strukturalnych UE na rozwój powiatu	<u>ZAGROŻENIA</u> • pogarszający się stan techniczny zabytków spowodowany niewłaściwym użytkowaniem, • brak środków na ochronę , zabezpieczenie i renowację zabytków, • niewłaściwe prowadzenie prac budowlanych, konserwatorskich, niezgodnie ze sztuką i wiedzą budowlaną, nieszanowanie uzgodnień konserwatorskich • niedostateczne lub nieekonomiczne wykorzystanie przestrzeni ; • starzenie się społeczeństwa • zwiększenie migracji zewnętrznej –odpływ ludzi wykształconych ,młodych; • niespójny i niestabilny system prawny ; • pauperyzacja społeczeństwa ; • niewystarczające wykorzystanie naturalnych zasobów w celach turystycznych; • brak inwestycji przemysłowych ; • brak współdziałania wszystkich samorządów; • brak zintegrowanego systemu informatycznego komunikacji społecznej;

Wnioski końcowe : rozwój turystyki , naturalne zasoby przyrodniczo- krajobrazowe i zabytki są jednymi z głównych atutów naszego powiatu . Ten sposób postrzegania potencjału gospodarczo-przyrodniczego jest także jednym z wyznaczników dla przyjętych celów strategicznych powiatu mający istotny wpływ na ochronę zabytków w powiecie tj.

> **cel nr 3** – rozwój infrastruktury ,podniesienie jej funkcjonalności i korzyści dla mieszkańców powiatu ;

> **cel nr 4** - ochrona zasobów naturalnych i wykorzystania ich dla celów rozwoju społeczno - gospodarczego z zachowaniem środowiska i dziedzictwa kulturowego ;

10. Zakres i cele powiatowego programu opieki nad zabytkami

Cele wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami zostały określone w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. z 2003r. Nr 162,poz.1568 z późn. zm.) . W artykule 87 wspomnianej ustawy sformułowano je ogólnie, nie różnicując celów poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, w sposób następujący:

- 1/ włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju
- 2/ uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej
- 3/ zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania
- 4/ wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego
- 5/ podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- 6/ określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków
- 7/ podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

11. Kierunki działań służące realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami

Realizacji sformułowanych wyżej celów służyć będą m.in. następujące działania:

- 1/ zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego
- 2/ szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym powiatu
- 3/ edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym
- 4/ promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego, służąca kreacji produktów turystyki kulturowej.
- 5/ wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- 6/ opiekuńcze ,restauratorskie i budowlane przy obiektach zabytkowych, co do których samorząd powiatu iławskiego ma tytuł prawny , zabezpieczenie i utrzymanie tych obiektów ,oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie.

11.1. Realizacji sformułowanych kierunków i celów służyć będą m.in. następujące działania:

- 1/ uwzględnienie wszelkich uwarunkowań z zakresu ochrony zabytków w aktach prawa lokalnego dot. to min. miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego miast i gmin , lokalnych programów rewitalizacji i strategii ,oraz innych dokumentów planistycznych jak studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego .

2/ wspieranie inicjatyw jednostek organizacyjnych, instytucji i właścicieli obiektów zabytkowych, mających na celu pozyskiwanie środków finansowych z dostępnych źródeł, przeznaczonych na ochronę i opiekę nad zabytkami

3/ zabezpieczenie środków finansowych w miarę posiadanych możliwości ,w budżecie powiatu

4/ ustalanie zasad i kryteriów udzielania dotacji, zawierania umów, kontroli i rozliczania przyznanych dotacji

5/ ścisła współpraca z jednostkami samorządowymi, Urzędem Marszałkowskim i Warmińsko-Mazurskim Konserwatorem Zabytków w zakresie min. :utrzymania istniejących i tworzenia nowych szlaków kulturowych , oznakowania szlaków i tras turystycznych ,ścieżek edukacyjnych ,zagospodarowania innych miejsc atrakcyjnych turystycznie .

6/ współpraca z organizacjami ekologicznymi w zakresie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i ochrony środowiska.

7/ ustanawianie przez starostę na wniosek Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków społecznych opiekunów zabytków.

8/ nadawanie i cofanie ustanowienia społecznych opiekunów zabytków :prowadzenie listy społecznych opiekunów zabytków , wydawanie osobom fizycznym legitymacji a osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym zaświadczeń o powierzeniu funkcji społecznego opiekuna zabytków .

9/ wdrożenie i promocja obiektów zabytkowych do kompleksowej oferty turystycznej powiatu min. w formie wystaw targowych , wydawnictw adresowanych do biur podróży i instytucji zajmujących się organizowaniem ruchu turystycznego.

10/ współpraca z samorządami, stowarzyszeniami oraz organizacjami pozarządowymi, instytucjami kościelnymi i organizacjami wyznaniowymi, działającymi w sektorach edukacji oraz kultury i sztuki w zakresie:

- edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży
- organizacji konkursów poszerzających wiedzę uczniów na temat dziedzictwa kulturowego i jego ochrony,
- upowszechnianie wiedzy o zasobach kulturowych powiatu ze szczególnym nastawieniem na dzieci i młodzież
- organizacja imprez mających znaczenie dla rozwoju kultury i integracji społeczności powiatu

11/ wprowadzanie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych, mapy zabytków ,stosownych znaków na obiekcie zabytkowym obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego powiatu po uzgodnieniu z Warmińsko –mazurskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

12/ udostępnienie informacji o zabytkach na stronie internetowej powiatu.

12. Metody wdrażania powiatowego programu opieki nad zabytkami

1. Instrumenty prawne i instytucjonalne.

W realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami wykorzystane zostaną instrumenty ogólne, określone w programach rządowych i wojewódzkich oraz w innych dokumentach o charakterze planistycznym i strategicznym, a także

narzędzia i środki własne Powiatu Iławskiego, uczestniczącego w realizacji programu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, państwowych i samorządowych instytucji kultury, jednostek samorządu terytorialnego, Kościołów i innych organizacji wyznaniowych oraz instytucji pozarządowych.

Powodzenie realizacji programu wymaga współdziałania powiatu zarówno z jednostkami samorządu położonymi na terenie powiatu, jak i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną zabytków, spełniającymi istotną rolę w ochronie i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

2. Instrumenty finansowe.

System finansowania ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest dość skomplikowany. Najogólniej źródła finansowania tej sfery można podzielić na:

1. źródła publiczne - budżet państwa, budżety jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej (programy operacyjne) inne źródła
2. źródła prywatne - środki osób fizycznych, organizacji pozarządowych stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp.

Podstawowym źródłem finansowania zadań niniejszego programu będą fundusze własne, wspomagane środkami pochodzącymi od innych podmiotów merytorycznie zaangażowanych w ochronę i opiekę nad zabytkami. Będą to zarówno środki budżetowe jak i fundusze strukturalne, przy czym prace konserwatorskie przy obiektach należących do osób prywatnych, będzie wymagała zaangażowania środków prywatnych.

Planowane jest również wykorzystanie funduszy unijnych, ubiegając się o dofinansowanie na realizację projektów związanych z programem opieki nad zabytkami, na szkolenia, promocję, tworzenie lokalnych oraz regionalnych produktów i marek turystycznych, tworzenie miejsc pracy związanych z dziedziną kultury, turystyki i edukacji.

3. Instrumenty społeczne.

W działaniach powiatu przewidywane jest prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków, a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego Powiatu Iławskiego.

4. Monitoring działania programu.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, za monitorowanie realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami, odpowiada Zarząd Powiatu, który co 2 lata będzie sporządzał stosowne sprawozdanie i przedstawiał je Radzie Powiatu. Po zatwierdzeniu przez Radę Powiatu Programu opieki nad zabytkami powołany zostanie zespół, który zajmie się monitoringiem realizacji programu w zakresie rzeczowo i finansowym. Zespół ten zostanie powołany uchwałą Zarządu Powiatu.

Załącznik Nr 1 do

Programu opieki
nad zabytkami**Zabytki Powiatu Iławskiego wpisane do rejestru zabytków**

Nr Rejestr.	Data Wpisu	Obiekt	Ulica
<i>IŁAWA</i>			
A-541	07.03.61	Mury obronne	
A- 52	16.09.49	Kościół parafialny Przemienienia łącznie z wyposażeniem wnętrza oraz fragm. murów miejskich	
C-134	03.11.86	Grodzisko Średniowieczne	
C-161	31.08.92	Nawarstwienia Kulturowe Starego Miasta	
A-464	30.12.57	Układ Urbanistyczny Starego Miasta	
A-1954	18.03.87	Wieża Ciśnień	1 Maja
A-3612	02.11.93	Gazownia /budynek produkcyjny/	Jagiellończyka
A-3576	11.10.93	Stajnia - Wozownia	Jana III Sobieskiego
A-1956	18.03.87	Szkoła Podstawowa Nr 1	Kościuszki
A-1950	18.03.87	Dom	Kościuszki
A-1955	18.03.87	Dom	Kościuszki
A-1931	18.03.87	Dom	Niepodległości
A-3762	09.11.94	Ratusz	Niepodległości
A-1939	18.03.87	Willa	Sienkiewicza
A-4095	28.12.98	Wieża Ciśnień Kolejowa	Kolejowa
A-4429	16.08.06	Budynek Dworca Kolejowego	Dworcowa
A-4242	30.12.02	Hala Miejska (ob. Kino X Muza)	Niepodległości
A-4500	22.02.08	Bryła i Elewacje Budynku Administracyjnego D. Rzeźni Miejskiej	Dąbrowskiego
A-4479	1.02.08	Budynek Plebanii	Kościelna
A-4358	17.11.06	Kamienica Wraz z Otoczeniem Obejmującym Działkę	Kościuszki
A-4356	17.11.06	Kamienica	Kościuszki

A-4501	22.02.08	Budynek Mieszkalny - Willa	Ostródzka
A-4502	2.02.08	Budynek Mieszkalny - Kamienica	Niepodległości
A-4498	4.02.08	Bryła i Elewacje Budynku Administracyjnego Stacji Uzdatniania Wody	Wodna
A-4475	28.06.06	Bryła Kościoła P.W. Niepokalanego Poczęcia NMP, wraz z pozostałościami od strony fasady oryginalnego ogrodzenia Zespół zabudowy młyna	Wyszyńskiego
A-4596	17.07.12		Kościuszki
LUBAWA			
A-1071	03.08.68	Kościół Odpustowy P.W. Nawiedzenia NMP z cmentarzem przykościelnym	Pielgrzyma
A-383	04.08.57	Klasztor pofranciszkański	
A-229	22.03.57	Kościół św. Jana Chrzciciela i św. Michała wraz z wyposażeniem wnętrza	
C-065	12.06.69	Grodzisko Stożkowate	
A-377	1.08.57	Mury Obronne i otoczenie 50 – 100 m oraz zabudowania na tych murach	
C-152AA-117	18.05.92	Nawarstwienia Kulturowe Starego Miasta Wraz z Zamkiem	
A-129	31.12.53	Układ Urbanistyczny – Stare Miasto Lubawa łącznie z Murami Obronnymi oraz obszar 50 m na zew. od murów	
A-119	28.09.53	Kościół św. Barbary wraz z wyposażeniem wnętrza	
A-364	01.08.57	Dom	Bankowa
A-220	20.03.57	Kościół św. Anny wraz z wystrojem wnętrza	
A-1073	03.08.68	Dom	Jagiellońska
A-359	01.08.57	Dom	Kilińskiego
A-361	01.08.57	Dom	Kilińskiego
A-382	04.08.57	Dom	Kościelna
A-935	21.05.68	Dom	Pod Murami
A-381	03.08.57	Dom	Pod Murami
A-376	01.08.57	Dom	Pomorska
A-356	01.08.57	Dom	Pomorska
A-357	01.08.57	Dom	Pomorska
A-358	01.08.57	Dom	Pomorska
A-362	01.08.57	Dom	Pomorska
A-384	04.08.57	Ruiny zamkowe biskupów chełmińskich	Zamkowa
A-375	01.08.57	Dom	Zamkowa
A-379	01.08.57	Dom	Zamkowa
A-4258	08.09.03	Zespół Szpitala Miejskiego p.w. św. Jerzego (3 budynki i ogrodzenie)	Grunwaldzka, Św. Barbary
A-381	03.08.57	Dom	Pod Murami
A-363	01.08.57	Dom	Zamkowa
FRANCISZKOWO			
A-912	18.05.68	Dwór	
FREDNOWY			
A-704	16.11.67	Kościół Trójcy Przenajświętszej wraz z cmentarzem przykościelnym	

GAŁDOWO			
A-58	28.11.49	Kościół św. Wojciecha	
GULB			
C-048	22.11.68	Grodzisko półwyzynne	
KAMIONKA			
C-049	25.11.68	Grodzisko średn.,wyzynne	
LASECZNO			
A-59	28.11.49	Kościół Matki Boskiej Częstochowskiej	
LASECZNO MAŁE			
C-050	25.11.68	Kopiec Strażniczy	
RUDZIENICE			
A-30003	25.01.90	Kościół NMP Królowej Polski	
STANOWO			
A-3600/0	25.04.84	Park	
SZCZEPKOWO			
A-3871	22.02.96	Park Dworski	
SZYMBARK			
A-720	22.11.67	Oranżeria z otoczeniem 50 do 100m.	
A-2428	20.04.90	Ogrodzenie zespołu zamkowo-folwarcznego	
A-3051	20.06.90	Pocztą, Ob. Przedszkolne	
A-3052	20.06.90	Rybaczkówka	
A-2428	01.08.88	Młyn	
A-4100	08.02.99	Zespół Folwarczny	
A-3865	27.12.95	Założenie Parkowo-krajobrazowe	
A-518	10.07.59	Zamek	
A-731	28.11.67	Dom w obrębie zabudowań folwarcznych	
A-2446	01.09.88	Stelmachówka	
A-2426	01.08.88	Leśniczówka	
A-2427	01.08.88	Dom	
KISIELICE			
A-709	17.11.67	Założenie urbanistyczne	
A-718	19.11.67	Kościół P.W. Matki Bożej Królowej Świata	
A-3881	28.03.96	Budynek SP	Daszyńskiego
A-3351	13.04.92	Budynek Mieszkalny	Kolejowa
A-3352	13.04.92	Budynek Mieszkalny	Kolejowa
A-3353	13.04.92	Budynek Mieszkalny	Kolejowa
A-3354	13.04.92	Budynek Mieszkalny	Kolejowa
GALINOWO			
C-056	29.11.68	Osada Rybacka	
KRZYWKA			
A-2945	22.11.89	Dwór z Parkiem	
ŁĘGOWO			
A-2	13.07.49	Kościół P.W. Niepokalanego Poczęcia NMP wraz z wyposażeniem	

LODYGOWO MAŁE/PGR/			
C-055	29.11.68	Grodzisko	
C-057	29.11.68	Grodzisko	
PŁAWTY WIELKIE			
A-77	20.04.50	Pałacyk, Stary Dwór, Kaplica i Park	
A-710	19.11.67	Kaplica – Ruina wraz z cmentarzem	
TRUPEL			
A-1492	10.11.83	Grobowiec na cmentarzu	
A-3367	29.05.92	Cmentarz Ewangelicki	
BYSZWAŁD			
A-1083	05.08.68	Dzwonnica przykościelna z najbliższym otoczeniem	
A-1075	04.08.68	Kościół św. Andrzeja z cmentarzem przykościelnym	
A-2916	03.11.89	Kaplica cmentarna	
GRABOWO			
A-909/0	05.08.68	Kościół parafialny P.W. NMP z cmentarzem przykościelnym	
A-1081	04.08.68	Plebania	
A-1690	30.06.86	Kościół Parafialny P.W. Matki Boskiej Różańcowej	
A-1018/S	13.02.85	Cmentarz Wojenny Żołnierzy Niemieckich z II w.ś.	
GUTOWO			
C-058	26.04.69	Grodzisko wyżynne	
KAZANICE			
A-1074	04.08.68	Kościół z cmentarzem przykościelnym	
A-2932	03.11.89	Chałupa	
A-2927	03.11.89	Chałupa	
A-2922	03.11.89	Chałupa	
A-2990	19.12.89	Plebania	
A-2931	03.11.89	Chałupa	
A-2921	03.11.89	Chałupa	
A-2928	03.11.89	Chałupa	
A-2929	03.11.89	Chałupa	
A-2920	03.11.89	Dom ze stajnią	
A-2924	03.11.89	Chałupa	
A-2923	03.11.89	Chałupa	
A-2918	03.11.89	Chałupa	
A-2930	03.11.89	Chałupa	
A-2914	03.77.89	Kaplica cmentarna	
A-3878/0	03.11.89	Dom	
MORTEGI			
A-1522	13.01.84	Park Krajobrazowy	
A-2951	23.11.89	Pałac	
PRĄTNICA			
A-1070	03.08.68	Kościół św. Katarzyny wraz z cmentarzem przykościelnym	
ROŻENTAL			
A-583	20.12.64	Kościół św. Wawrzyńca	
A-2915	03.11.89	Chałupa	
A-2926	03.11.89	Chałupa	

A-2917	03.11.89	Chałupa	
SAMPLAWA			
A-1066	02.08.68	Kościół św. Bartłomieja wraz z cmentarzem przykościelnym	
C-060	26.04.69	Grodzisko	
ZŁOTOWO			
A-1062	01.08.68	Kościół św. Barbary wraz z cmentarzem przykościelnym	
A-942	07.06.68	Chałupa	
SUSZ			
C-052	29.11.68	Grodzisko wyżynne	
A-540	07.03.61	Pozostałości Murów Obronnych	
A-3499	11.05.93	Kościół Parafialny P.W. ŚW. Rozalii	
A-190/T	15.09.56	Dom	Szewska
A-276	22.03.57	Kościół P.W. ŚW. Antoniego z wyposażeniem	Kościelna
A-1658/0	01.02.00	Wieża ciśnień	Kopernika
A-916	18.05.68	Dom	Podmurna
A-195	24.11.56	Dom	Podmurna
525/97	24.02.97	Budynek Poczty wraz z ogrodzeniem i działką nr 103	Słowiańska
A-67/0	29.06.06	Budynek mieszkalny	Słowiańska
A-169	15.09.56	Dom	Podmurna
A-190/T	15.09.56	Dom	Szewska
5/77	03.03.77	Dom	Podmurna
A-190/T	15.09.56	Dom	Wąska
5/77	03.03.77	Dom	Kościuszkzi
A-2267	29.06.06	Budynek mieszkalny wraz z działką	Prabucka
A-169	15.09.56	Dom	Podmurna
A-2268	29.06.06	Budynek mieszkalny wraz z otoczeniem obejmującym działki	Piastowska
A-190/T	15.09.56	Dom	Wąska
A-190/T	15.09.56	Dom	Szewska
5/77	03.03.77	Dom	Bałtycka
A-169	15.09.56	Dom	Podmurna
5/77	03.03.77	Dom	Jedności Słowiańskiej
5/77	03.03.77	Dom	Bałtycka
5/77	03.03.77	Dom	Podmurna
A-190/T	15.09.56	Dom	Szewska
A-190/T	15.09.56	Dom	Bałtycka
A-169	15.09.56	Dom	Podmurna
5/77	03.03.77	Dom	Kościelna
5/77	03.03.77	Dom	Bałtycka
5/77	03.03.77	Dom	Jedności Słowiańskiej
A-190/T	15.09.56	Dom	Bałtycka
A-169	15.09.56	Dom	Podmurna
A-190/T	15.09.56	Dom	Bałtycka

A-190/T	15.09.56	Miasto Susz leżące w obrębie murów miejskich wraz z zabudową wieków późniejszych (XVIII, XIX)	
A-169	15.09.56	Dom	Podmurna
A-190/T	15.09.56	Dom	Bałtycka
A-169	15.09.56	Dom	Podmurna
A-1686/0	06.06.00	Gazownia, obecnie rozdzielnia gazu	Kajki
5/77	03.03.77	Dom	Kościelna
5/77	03.03.77	Dom	Krótką
5/77	03.03.77	Dom	Stare Miasto
5/77	03.03.77	Dom	Bałtycka
5/77	03.03.77	Dom	Stare miasto
5/77	03.03.77	Dom	Ławska
5/77	03.03.77	Dom	Bałtycka
A-190/T	15.09.56	Dom	Wąska
A-190/T	15.09.56	Dom	Szewska
A-169	15.09.56	Dom	Podmurna
5/77	3.03.77	Dom	Bałtycka
A-169	15.09.56	Dom	Szewska
A-169	15.09.56	Dom	Podmurna
A-169	15.09.56	Dom	Podmurna
5/77	03.03.77	Dom	Podmurna
A-3928	14.10.96	Dom mieszkalny	Stary Rynek
524/97	28.02.97	Bryła Budynku Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury, Dawna Bożnica Żydowska	Wąska

BAŁOSZYCE

A-3456	01.04.93	Zespół Rezydencjonalny	
A-719	19.11.67	Kościół p.w. Św. Rodziny	
A-711	19.11.67	Pałac	

JANUSZEWO

79/85	20.09.85	Budynek Gospodarczy – Obecnie Kaplica	
A-701	16.11.67	Pałac wraz z otaczającym parkiem	

KAMIENIEC

A-700	16.11.67	Stajnia cugowa (w obrębie folwarku)	
A-699	16.11.67	Kuźnia	
A-712	19.11.67	Dom	
A-715	19.11.67	Dom	
A-73	15.04.50	Rozplanowanie i zabudowa wsi Kamieniec	
A-717	19.11.67	Czworak	
A-708	16.11.67	Spichlerz (w obrębie folwarku)	
A-513	04.05.59	Pałac wraz z pawilonem w parku, bramami wjazdowymi i parkiem krajobrazowym	
A-224	22.03.57	Kościół P.W. Matki Boskiej Królowej świata wraz z wyposażeniem	
A-898	28.04.68	Budynek Mieszkalny – Oficyna	

		Pałacowa	
OLBRACHTOWO			
A-698	16.11.67	Kościół Filialny wraz z cmentarzem przykościelnym	
RÓŻNOWO			
A-716	19.11.67	Dom Podcieniowy	
WIŚNIOWEK			
A-2129	24.08.87	Budynek Mieszkalny - Dwór	
ZALEWO			
A-516	01.07.59	Mury Obronne	
A-214	14.03.57	Kościół św. Jana Ewangelisty z fragmentami polichromii	
A-567/0	01.07.59	Dom	Ślusarska
A-4325	15.03.05	Budynek Zespołu Szkół z otoczeniem	Szkolna
A-515	01.07.59	Założenie Urbanistyczne Starego Miasta w granicach 50-100m. od zew. linii przebiegu do murów miejskich	
A-3356	11.05.92	Wieża ciśnień	Jesionowa
A-1091	15.08.68	Baszta z otoczeniami 50-100m.	
A-3356	11.05.92	Wieża Ciśnień	Jasionowa
A-3265	09.01.92	Cmentarz Żydowski	Sienkiewicza
C-174	05.02.93	Nawarstwienia kulturowe Starego Miasta	
BĄDKI			
A-4299	09.02.78	Zespół dworsko-parkowy	
BORE CZNO			
A-1138	01.09.68	Kościół z cmentarzem przykościelnym (DEC. Kaplica św. Rocha)	
C-212	05.05.96	Grodzisko średniowieczne, stożkowe	
A-4226	11.02.02	Dom – Pastorówka	
A-4241	20.10.06	Budynek Szkoły Czerwonej wraz z otoczeniem : Biała Szkoła i Częścią Działki	
DOBRZYKI			
A-1053	31.07.68	Kościół Apostołów Piotra i Pawła z cmentarzem przykościelnym	
C-041	14.11.68	Osada wczesnożelazna	
DUBA			
C-140	18.10.89	Grodzisko Pierścieniowe	
GIRGAJNY			
A-1421/0	09.02.78	Park	
GUBŁAWKI			
A-4377	09.02.06	Budynek dawnego dworu wraz z najbliższym otoczeniem	
JANIKI WIELKIE			
C-042	18.11.68	Grodzisko wyżynne	
JAŚKOWO			
A-7	27.07.49	Kościół z wyposażeniem wnętrza	

		(ołtarz , chór, 3 nagrobki)	
A-4	18.07.49	Pałac, park, stare budynki majątkowe	
A-1106	18.08.68	Oficyna Pałacowa	
A-1051	31.07.68	Dom k. Zajazdu	
A-927	20.05.68	Zajazd	
A-3247	23.12.91	Park	
MOZGOWO			
C-139	18.10.89	Kurhan	
POZORTY			
A-1524	09.02.78	Park	
A-1992	04.05.87	Pałac	
PÓŁWIEŚ			
A-3561/0	05.11.83	Park	
RĄBITY			
A-3911	26.08.96	Dwór	
A-1495	05.12.83	Park Dworski	
RUDNIA			
A-4111	17.10.11	Założenie Parkowe	
TARPNO			
A-1422/0	09.02.78	Park	
A-3415	06.11.92	Dwór	
UROWO			
C-181	26.05.93	Grodzisko	
WIEPRZ			
C-231	20.05.97	Cmentarzysko Kurhanowe	
		Grodzisko wyżynne	
C-040	14.11.68		
C-204	02.02.96	Kurhan starożytny	
ULNOWO			
A-721	22.11.67	Dom	
ZĄBROWO			
A-722	22.11.67	Kościół parafialny z cmentarzem przykościelnym	